

Για την Κατάφαση (Bejahung)

Η θεματική αυτής της εργασίας περιστρέφεται γύρω από την έννοια της Κατάφασης (Bejahung), όπως αυτή αναδεικνύεται μέσα από το κείμενο του Φρόιντ για την Άρνηση (“Die Verneinung”). Την ενεργό ανάπλαση και χρήση της, την βλέπουμε διάσπαρτη στο Σεμινάριο για τις Ψυχώσεις (*Les Psychoses*) από τον Λακάν, ο οποίος όχι μόνο την αναδεικνύει και την καθιστά αφετηριακή πηγή της αρχέγονης λειτουργίας της συμβολοποίησης, αλλά επιπλέον την συνάπτει με το ασυνείδητο εκλαμβάνοντας τη λειτουργία της Άρνησης ως τη δεύτερη στιγμή του. Υπό αυτήν την προοπτική η διάκριση Νεύρωσης – Ψύχωσης αποκτά μια άλλη καθαρότητα, καθώς σε συνδυασμό με το πρωταρχικό δίπολο ενδοβολή – αποβολή (πραγματικές χρονικές συνιστώσες της υποκειμενικής συγκρότησης) διαφωτίζουν τη συμπτωματολογία του ψυχαναγκαστικού υποκειμένου αλλά και εκείνης της κοινότοπης ψύχωσης.

Η λειτουργία της κρίσης

Η λειτουργία της κρίσης, θα πει ο Φρόιντ, έχει σχέση με μια διπλή απόφαση: την *απονεμητική* και την *υπαρκτική*. Ως προς την απονεμητική κρίση, το παιδί αποφασίζει αν ένα αντικείμενο είναι καλό ή κακό. Με βάση την πρωτογενή στοματική ενόρμηση είναι σαν να λέει *αυτό θέλω να το φάω* ή *αυτό θέλω να το φτύσω*. Το εν λόγω μεταφράζεται κατ’ αντιστοιχία με κάτι της τάξης *αυτό θέλω να το εισαγάγω μέσα μου - αυτό θέλω να το αποκλείσω από μέσα μου*. Η απονεμητική κρίση λοιπόν σχετίζεται με την ενδοβολή του καλού και την αποβολή του κακού.

Ως προς την υπαρκτική κρίση, δηλαδή τον έλεγχο της πραγματικότητας, το θέμα είναι εάν κάτι που υπάρχει ήδη ως παράσταση μπορεί να επανευρεθεί στην πραγματικότητα. Πρόκειται δηλαδή για το ερώτημα του μέσα και του έξω.¹ Επομένως, το θέμα δεν είναι μόνο εάν ένα αντικείμενο είναι καλό ή όχι, αλλά και αν

---

¹ Freud, S., *On Freud's Negation*, Karnac Books, IPA Publications Committee, London, 2011, σσ. 13-17.

επιπλέον μπορεί να ξαναβρεθεί στον έξω κόσμο. Δηλαδή το υποκείμενο αναπαράγει τις αναπαραστάσεις των αντικειμένων του με βάση την αρχική αντίληψη που είχε γι' αυτά.

Η απονεμητική κρίση, λοιπόν, επιβεβαιώνει ή αποκηρύσσει την ιδιότητα ενός αντικειμένου, ενώ η υπαρκτική κρίση αναγνωρίζει αν μια παράσταση υπάρχει ή όχι στην πραγματικότητα. Έτσι «η υπαρκτική κρίση είναι ο πρώτος ιδεασμός της πραγματικότητας από το υποκείμενο, που δεν είναι αναγκαίο να στηρίζεται σε ένα ορισμένο αντικείμενο, αφού υπήρχε ένα που να της αντιστοιχεί σε πρωταρχικό στάδιο»,² σε αντιδιαστολή με την απονεμητική κρίση που εισάγει έναν πρώτο διαχωρισμό του κακού από το καλό, ο οποίος δεν μπορεί να νοηθεί παρά μόνο αν τον ερμηνεύσουμε ως «αυτό που απορρίφθηκε από το συμβολικό επανεμφανίζεται μέσα στο πραγματικό».³

Αντιθετικά ζεύγη

Η μετεξέλιξη της απονεμητικής κρίσης είναι το αντιθετικό ζεύγος *ενδοβολή* και *αποβολή*. Αυτή η πόλωση της κριτικής ικανότητας φαίνεται να αντιστοιχεί στην αντιθετικότητα των δύο ομάδων: την Κατάφαση (Bejahung), ως το Ersatz της ενοποιητικής τάσης του έρωτα, και την Άρνηση (Verneinung), ως το επακόλουθο της αποβολής και συγκεκριμένα της ορμής της αποδόμησης, της καταστροφής. Με αυτή λοιπόν τη διαφοροποίηση, ο Φρόιντ «όχι μόνο διαχωρίζει το διανοητικό από το συναισθηματικό αλλά και επιπλέον, με βάση την Άρνηση, διατυπώνει ένα είδος γένεσης της σκέψης».⁴

Επιπλέον, ο Λακάν θα πει πως μέσω της Κατάφασης «εγκαινιάζεται η πρώτη στιγμή του ασυνειδήτου, αυτού που προϋποτίθεται από το γεγονός ότι συντηρείται από την Άρνηση ως τη δεύτερη στιγμή του».⁵ Δηλαδή, Κατάφαση σημαίνει ότι μια αρχέγονη ψευδαισθητική αντίληψη θα γίνει αναπαράσταση εφόσον έχει αρχικά γίνει

---

2 Lacan, J., *Ecrits. The First Complete Edition in English*, «Appendix I: A Spoken Commentary on Freud's "Verneinung" by Jean Hyppolite», Norton, New York, 2006, σ. 751. Στα γαλλικά, σ. 884.

3 Λακάν, Ζ., *Σεμινάριο Τρίτο. Οι ψυχώσεις*, Ψυχογιός, Αθήνα 2005, σ. 63.

4 Lacan, *Ecrits*, «Appendix I», σ. 749. Στα γαλλικά, σ. 882.

5 Lacan, *Ecrits*, «Remarks on Daniel Lagache's Presentation», σ. 553. Στα γαλλικά, σ. 660.

αποδεκτή και ως εκ τούτου έχει λόγο ύπαρξης στην πραγματικότητα. Επομένως «η διάκριση των δύο μηχανισμών Κατάφασης – Άρνησης είναι απολύτως ουσιώδης».⁶

Κατάφαση και συμβολοποίηση

Η λειτουργία της Κατάφασης αναδεικνύει έτσι κάτι θεμελιακό. Δηλαδή, την αρχέγονη πράξη της συμβολοποίησης πίσω από τη λεκτικοποίηση: «μια εισδοχή στην κατεύθυνση του συμβολικού, η οποία μπορεί και να απουσιάσει».⁷ Μόνο εφόσον έχει κάτι συμβολοποιηθεί στο επίπεδο της Κατάφασης, μπορεί η αξία της ύπαρξης να του απονεμηθεί ή να υποστεί άρνηση. Με τον τρόπο αυτόν η πρωταρχική Κατάφαση «ενσωματώνει το σημαίνον, και η πρωταρχική αντίληψη ως τέτοια θα φέρει το σημάδι, Zeichen»,⁸ και επομένως θα οργανώνεται με βάση τους θεμελιακούς νόμους της σημαίνουσας αλυσίδας.

Σε αυτό ακριβώς το επίπεδο βρίσκεται η πρωταρχική συγχρονία του σημαίνοντος συστήματος και αναπτύσσεται όλη η ψυχολογία του ψυχωτικού στον βαθμό που ένας όρος είναι δυνατόν να λείπει. Αυτός ο όρος είναι προικισμένος με το να διατηρεί το βασικό σύστημα των λέξεων σε οργάνωση. Εάν έχει διακλειστεί, τότε η προσπάθεια υποκατάστασης και συμβολοποίησης καθίσταται προβληματική.

Κατάφαση και ευνουχισμός

Γνωρίζουμε ότι κατά τον τρίτο λογικό χρόνο του Οιδιποδείου και την εμφάνιση του πραγματικού πατέρα, το υποκείμενο πρέπει να αποκηρύξει τη θέση του φαντασιακού φαλλού της μητέρας. Με τον τρόπο αυτόν «αποκηρύσσοντας την απόλαυση (Jouissance) μπορεί να περάσει σε μία άλλη θέση κατά την οποία θα την επανακτήσει στο ανεστραμμένο επίπεδο του Νόμου της επιθυμίας».⁹ Δηλαδή από τον Φαντασιακό Φαλλό (Φ) στον ευνουχισμό (-φ).

---

⁶ Λακάν, *Οι ψυχώσεις*, ό.π., σ. 64.

⁷ Στο ίδιο, σ. 26.

⁸ Lacan, *Ecrits*, «On a Question Prior to Any Possible Treatment of Psychosis», σ. 465, Στα γαλλικά, σ. 558.

⁹ Lacan, *Ecrits*, «The Subversion of the Subject and the Dialectic of Desire», σ. 700. Στα γαλλικά, σ. 826.

Δηλαδή, προκειμένου το παιδί να περάσει από τη μία θέση στην άλλη, για να υπάρξει ως υποκείμενο της επιθυμίας και επομένως να λειτουργήσει η υπαρκτική κρίση, η Άρνηση, θα πρέπει να έχει εμπεδωθεί πρωτίστως η Κατάφαση. Η μη εμπέδωσή της και επομένως η κατάργηση του συμβολικού ευνουχισμού, οδηγεί «αυτό που δεν είναι συμβολοποιημένο να εκδηλωθεί μέσα στο Πραγματικό».¹⁰

Εξού η συμβολική και φαντασιακή διάλυση του υποκειμένου στην ψύχωση. Χωρίς την αρχική αγκίστρωση του μέσα στο ασυνείδητο από την Κατάφαση, «όταν κληθεί από έναν πατέρα, μία οπή θα απαντήσει στον Άλλο. Εξαιτίας της μεταφορικής αδυνατότητας, αυτή η οπή θα οδηγήσει στην αντίστοιχη οπή της φαλλικής σημασίας».¹¹ Κατά συνέπεια, το υποκείμενο έρχεται αντιμέτωπο με αυτή την οπή στο συμβολικό, την αναπλήρωση της οποίας αναλαμβάνει η παραληρηματική μεταφορά. Στην ουσία, το υποκείμενο στην ψύχωση «έρχεται σε σύγκρουση με το μη-αφομοιώσιμο σημαίνον».¹²

Σε αυτή τη διαπίστωση καταλήγει ο Λακάν όταν λέει ότι πίσω από αυτή τη διαδικασία λεκτικοποίησης πρέπει να γίνει αποδεκτή μια αρχέγονη Κατάφαση, μια πρωταρχική αποδοχή του συμβολικού. Ένα υποκείμενο μπορεί «να αρνηθεί την πρόσβαση στον συμβολικό του κόσμο κάποιου πράγματος, [...] το οποίο είναι στην περίπτωση αυτή η απειλή ευνουχισμού».¹³ Κατ' αντιστοιχία, το περιστατικό της ψευδαίσθησης που βιώνει ο *Άνθρωπος με τους Λύκους*, την οποία αναφέρει ο Λακάν στο σεμινάριο *Οι ψυχώσεις*, δεν είναι κάτι άλλο παρά η απόρριψη του ευνουχισμού. Το υποκείμενο δεν είχε πλέον στην κατοχή του το σημαίνον, με αποτέλεσμα να συλλαμβάνεται από την παραδοξότητα του σημειομένου, σε τέτοιο βαθμό που να μην «τολμάει να το πει στην παραμάνα του».¹⁴ Ιδού πόσο σημαδιακή είναι αυτή η άρση κάθε δυνατότητας να μιλήσει, θα υπενθυμίσει ο Λακάν.

Κατάφαση και Εγκοσμιότητα

Στην ίδια λογική, ο μηχανισμός της Κατάφασης σχετίζεται με ερωτήσεις για την ύπαρξη του υποκειμένου που διαμορφώνουν τη σχέση του με τον κόσμο.

---

10 Λακάν, *Οι ψυχώσεις*, σ. 101.

11 Lacan, *Écrits*, «On a Question», σσ. 465-466. Στα γαλλικά, σσ. 558-559.

12 Λακάν, *Οι ψυχώσεις*, σ. 359.

13 Στο ίδιο, σ. 26.

14 Στο ίδιο, σ. 27.

Ερωτήσεις που μπορούν να τεθούν διαμέσου του σημαίνοντος, προσφέροντάς του τη δυνατότητα να «τοποθετείται μέσα σε αυτόν τον κόσμο, [...] να είναι περίπου αυτό που δέχτηκε πως είναι [...] άνδρας ή γυναίκα».¹⁵

Συμπερασματικά θα λέγαμε τα εξής:

A) Ο μηχανισμός της Κατάφασης διαφοροποιείται από εκείνον της Άρνησης, ως εκείνη η μυθική στιγμή έναρξης της συμβολοποίησης και επομένως της διαμόρφωσης του Ασυνειδήτου.

B) Με βάση την Κατάφαση εγκαθιδρύεται μία πρώτη διχοτομία και έτσι «εκείνο που έχει υπαχθεί στην *Bejahung* θα έχει ποικίλα πεπρωμένα, ενώ εκείνο που περιέπεσε στην *Verwerfung* θα έχει άλλο πεπρωμένο».¹⁶ Δηλαδή, από δομική σκοπιά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι το πεπρωμένο των υποκειμένων της *Bejahung* είναι η Νεύρωση - των υποκειμένων της *Verwerfung* η Ψύχωση.

Γ) Τόσο ο Φρόιντ όσο και ο Λακάν υποθέτουν την Κατάφαση ως την πρωταρχική διαδικασία κατά την οποία η απονεμητική κρίση βρίσκει την αφετηρία της και «δεν είναι άλλη από την αρχέγονη συνθήκη εκείνου από το πραγματικό που προσφέρει τον εαυτό του ως το φανέρωμα της ύπαρξης».¹⁷ Δηλαδή, αυτό που δεν έρχεται στο φως του συμβολικού θα εμφανιστεί στο πραγματικό, θα υπενθυμίσει ο Λακάν.

(Η παρούσα εργασία έγινε στο πλαίσιο ενός Καρτέλ για το Σεμινάριο *Οι Ψυχώσεις*)

---

¹⁵ Στο ίδιο, σ. 102.

¹⁶ Στο ίδιο, σ. 101.

¹⁷ Lacan, *Ecrits*, «Response to Jean Hyppolite's Commentary on Freud's "Verneinung"», σ. 323. Στα γαλλικά, σ. 387.